

Sanatsal Denetim Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

A Study of Validity and Reliability of Artistic Review Supervision Scale

Celal Teyyar Uğurlu¹

Öz

Sanatsal denetim, katı, rutin, kontrole dayalı denetim uygulamalarının ötesinde, öğretmenlere anlayış, nezaket ve incelikte yaklaşımı önemseyen ve öğretmenlerin sınıf uygulamalarında verilerin ayrıntılı analizini yapan ve değerlendiren, öğretmenleri farklı kılan özel yönleri üzerine odaklanan uygulamalar olarak tanımlanabilir. Alan yazında sanatsal denetimin değerlendirilmesine ilişkin ölçme aracının eksikliği böyle bir çalışmanın yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma için, Sivas il merkezinde bulunan 15 ilköğretim okulu ve 5 ortaöğretim okulunda görev yapan bütün öğretmenlere ölçek uygulanmıştır. Okullarda görev yapan 420 öğretmenden geri dönen ve işlenmeye uygun olan 237 öğretmen üzerinden ölçek çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Güvenirlik çalışmalarında ise, iç tutarlılık katsayısı ve madde analizlerine yer verilmiştir. Verilerin istatistikî işlemlerinde SPSS 18.00 ve LISREL 8,7 paket programından yararlanılmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak Sanatsal Denetim Ölçeğinin (SDÖ) 24 maddeden oluşan 4 faktörlü geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmalar sonucunda, ölçekte yer alan boyutlar “Denetmen Nitelikleri”, “Denetmen Tavrı”, “Öğretimsel Boyut” ve “İnsan İlişkileri” boyutu olarak adlandırılmıştır.

Anahtar sözcükler: Denetim, sanat, sanatsal denetim, denetmen

Abstract

Artistic supervision is beyond supervision, strict, routine practices based on control and can be defined as practices which focus on special sides differentiating teachers from others, taking kindness, politeness and sensibility into account and making teachers analyze data in a detailed way and evaluate it. The lack of studies about evaluating artistic supervision in literature has emerged the need for this study. The scale is practiced to all teachers in 15 primary and 5 secondary schools in Sivas. Scale is realized among 237 of 420 teachers who returned and are available for processing. Descriptive and confirmative factor analysis is made for structural reliability of scale. In reliability studies, internal consistency parameter and item analysis are made. SPSS 18.00 and LISREL 8.7 are used in statistical practices of data. It can be said that Artistic Supervision Scale (ASS) is a valid and reliable scale consisting of 24 items and 4 factors. As a result of studies, the extents in scale are named as “Qualifications of Supervisor”, “Attitude of Supervisor”, “Educational Extent”, “Individual Relations”.

Keywords: Supervision, art, artistic supervision, supervisor

¹ Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, cugurlu@cumhuriyet.edu.tr

Atf için/Please cite as:

Uğurlu, C. T. (2013). Sanatsal denetim ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 19(1), 119-134.

Denetim, örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda saptanan ilke ve kurallara uygun olup olmadığının anlaşılması sürecidir. Denetimde temel amaç örgütün amaçlarının gerçekleştirilme derecesini saptamak, daha iyi sonuç elde edebilmek için gerekli önlemleri almak ve süreci geliştirmektir. Bu amaçla örgütsel işleyiş planlı programlı bir şekilde izlenir, eksik yönler saptanır düzeltilir. Denetim sisteminin ölçütlerinden sapma eğilimlerini, daha sapmalar meydana gelmeden, örgütte büyük kayıplara yol açmadan saptaması ve düzeltmeler yapması beklenir (Aydın, 2011).

Aydın'ın (2005) denetimin tanımlarına ilişkin yaptığı derlemede farklı denetim tanımlarına yer vermiştir. Bu tanımlara göre, yönetsel bir bakış açısı ile denetim, “okulun temel öğretimsel amaçlarını gerçekleştirmesini doğrudan etkilemek için, okulun işleyişini sağlamak ve değiştirmek için okul çalışanlarının insanlar ve diğer nesnelere ilişkili olarak yaptığı her şeyin denetimi” olarak tanımlanmıştır. Program geliştirme etkinliği olarak denetim ise, “öğretim programı ve öğretimin geliştirilmesini sağlamayı amaçlayan uygulama ve eylemlerin değerlendirilmesi” olarak tanımlanmıştır. Ehren ve Visscher'e (2008, 2006) göre, okul performansını değerlendirmede denetim, eğitim kalitesinin artırılmasına odaklanır. Eğitimin kalitesini artırmak için eğitim standartları, finansal kaynaklar, okul liderleri ile görüşmeler, öğrencilerin sosyal kültürel gelişmeleri ile ilgilenme gibi konuları denetim eylemleri içerisinde değerlendirerek okulun geliştirilmesinde denetimin önemine dikkat çekerler.

Denetim tanımına ilişkin farklı bakış açıları denetimi, yönetsel, insan ilişkileri, öğrenme öğretme süreci, liderlik, sanatsal, gelişimsel gibi alt boyutlarda ele almışlardır (Aydın, 2005). Denetimin farklı bakış açılarına göre tanımları, denetim uygulamalarında farklı modelleri doğurmuştur. Bu modeller: Bilimsel denetim, sanatsal denetim, öğretimsel denetim, kliniksel denetim, gelişimsel denetim, farklılaştırılmış denetim şeklinde sınıflandırılmıştır. Eğitim denetimi uygulamalarında farklı denetim yaklaşımları zaman zaman tartışılrsa da özellikle bilimsel denetim, öğretimsel denetim ve kliniksel denetime ilişkin uygulamaların daha fazla üzerinde durulduğu ve uygulamalarına yer verildiği görülmektedir. Gelişimsel denetim, farklılaştırılmış denetim ve özellikle de sanatsal denetimin uygulama alanı denetim uygulamalarında çok sık gözlenmemektedir. Sanatsal denetimin “anlayış ve duyarlılık” yanı ve denetçinin sınıfta görülen önemli ayrıntıları görme ve değerlendirme gücü, belki birçok denetim davranışlarının odağında olması gerekirken, bu durum çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Oysa öğretim niteliklerinin nereye varacağını, nasıl gelişeceğini önceden mekanik rutinlere bağlamak olası olmayabilir. Bu bağlama denetime sanatsal bakış günümüzde özellikle okulların bürokratik yapıları içerisinde daha gerekli bir hal almış olabilir. Okullarda insan ilişkilerinin sanatsal yönü, okulların sosyal dokularını daha yaşanılabilir bir duruma getirebilir. Bu bakış açısıyla sanatın ne olduğuna bakılabilir.

Biröl'a (2006, 18) göre sanat, hayatı anlayan zekanın onu en ilgi çekici ve en güzel biçimlere sokması demektir. Artut'a (2004) göre ise sanat, “insan ile doğadaki

nesnel gerçeklikler arasında estetik ilişki; insanların doğa karşısında duygu ve düşüncelerini çizgi, renk, biçim, ses, söz, ritim gibi araçlarla güzel ve etkili bir biçimde kişisel bir üslupla ifade etme çabasıdır.” Büyükdüvenci (1986) ise, eğitimin uygulamada bir sanat olduğunun tartışma götürmez bir durum olduğundan söz etmektedir.

İyi bir denetim, denetmenlerin denetim becerilerine bağlı olarak değişebilmektedir (Orr, 2010). Örneğin, denetimi doküman kontrolü olarak görmek (Yavuz, 2010) denetimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Denetim okulun ve öğretmenlerin çok yönlü ve derinlemesine incelenmesini gerektiren eylemler bütünü olarak görülmelidir. Farklı denetim stilleri (Shulman, Sullivan ve Glanz, 2008) denetmen ve denetim arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır. Denetmenin stili denetimin amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir etken olarak kabul edilir (Dow, Hart ve Nance, 2009). Bingöl’e (2011) göre, demokratik ilişkilerin tam olarak yerleşebilmesi için, hoşgörü ile donatılmış bir tartışma ortamının yaratılması gerekmektedir. Yavuz, Taşdan ve Oğuz (2009) Türkiye’de denetmenlerin daha çok demokratik eğilimleri bulunduğuna ilişkin bulgulara ulaşmak ile birlikte yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Tyagi (2010) okul temelli öğretimsel denetimi okulların geliştirilmesinde önemli bir araç olarak kabul eder. Değişik ölçütler kullanılarak öğretmenlerin geliştirilmesi bu amaçla gerçekleştirilmeye çalışılır. Russell (1996) denetimde işbirlikçi süreçlerle ve bürokratik süreçlerle yapılan değerlendirmelerin, denetmenlerin denetim stili ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

Toker’e (2009) göre, bilimsel denetim anlayışının öngördüğü denetimin birçok sınırlı yanı bulunmaktadır. Eisner’a (1983) göre, öğretim bir sanattır ve her zaman önceden tasarlandığı gibi gerçekleşmez. Tam tersine koşullara göre değişir. (Aydın, 2008, 24; Hopkins ve Moore, 1993). Yılmaz’a (2004) göre sanatsal denetimde, öğretmenin, öğretim sürecinde kullandığı dil, beden dili, konuşma, hitap ve anlatım şekli, sınıfı yönlendirme durumu ile ilgili becerilerinin geliştirilmesine yardım edilir. Sanatsal denetimde öğretmenlerin özel yönleri bulmaya çalışılır.

Eisner (1983) değerlendirmede niceliksel ölçme araçlarını yetersiz görür. Buna alternatif olarak eleştiriyi önemser. Eleştiri, sınıfta olup bitenlerin öneminin, en ince ayrıntılarının, karmaşıklığının algılanması ve kaydedilmesi için denetmenin duyarlılık ve takdirlerini gösteren bir dil kullanmasıdır. Denetmen itaatten çok işitsel, görsel ve kinestetik unsurların varlığını arar (Aydın, 2008, 25; Pajak, 1993). Denetimde sanatsal yaklaşım, öğretmeni özel yapan nedir? (Seçkin, 1998) sorusuna yönelir. Sanatsal denetim, öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin inceliklerini, duyarlılığını, nezaket ve anlayışlılığını arar ve kendisini de aynı duyarlılık ve anlayışla denetim uygulamalarından sorumlu tutar.

Sanatsal denetim modelinde bir takım ilkelere göre hareket edilmesi gerekmektedir (Sharp, 1990; Yılmaz, 2004): *i.* Gözlemci öğrencinin davranışı üzerine konsantre olmalıdır. *ii.* Gözlemin boyutu, az sayıda öğrenci grubu ile sınırlanmalıdır. *iii.* Sınıfın doğal şekline müdahale edilmemelidir. *iv.* Denetmenler, sınıf gözlemlerinde tam, açık ve doğru notlar almalıdır. *v.* Denetmenler, gözlem

sırasında kaydedilen verilerin ayrıntılı bir analizini yapmalıdır. *vi.* Öğretmenler denetmene dönüt sağlamalıdır. Denetmen, öğretmene en doğru ve nesnel bilgileri vermelidir.

Eisner'ın (1983) sanatsal denetim yaklaşımı ise dört temel unsurdan oluşur: (Aydın, 2008, 26; Pajak, 1993): *i.* Deneticiler gözledikleri durumun önemli yanlarını kavrama ve görme yeteneğine sahip olmaları gerekir. *ii.* Deneticiler denetimlerin özünü yakalayabilmeli ve etkileyici bir dile sahip olmalıdırlar. *iii.* Deneticiler belli bir sınıfın dinamiklerini açıklayabilecek uygun kavram, model ve kuramlara başvurarak yorum yapabilmelidirler. *iv.* Modelin son aşamasında görülen ve yorumlananların değerlendirilmesi gerekir.

Sanatsal denetim, katı, rutin, kontrole dayalı denetim uygulamalarının ötesinde, öğretmenlere anlayış, nezaket ve incelikte yaklaşımı önemseyen ve öğretmenlerin sınıf uygulamalarında verilerin ayrıntılı analizini yapan ve değerlendiren, öğretmenleri farklı kılan özel yönleri üzerine odaklanan uygulamalar olarak tanımlanabilir. Bu durumda, sanatsal denetim, denetmenlerin sahip olmaları gereken bazı özellikleri ve denetmenlerin uygulamaları gereken bazı denetim yöntemlerini bilmelerini gerektirir. Alan yazında sanatsal denetime ilişkin araştırmaların azlığı ve bu alanda araştırmalarda kullanılacak bir ölçme aracının olmaması, sanatsal denetim ölçeği geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu amaçla alanyazın taraması yapılarak sanatsal denetim yargıları incelenmiş ve denetmenlerin sanatsal denetim davranışlarını ölçen bir ölçek geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma mevcut durumdan hareketle öğretmenlerin sanatsal denetim davranışlarına ilişkin algıları temelinde, sanatsal denetim ölçeği geliştirme çalışmasıdır.

Evren ve Örneklem

Sanatsal denetim ölçeği geçerlik güvenirlik çalışması için örneklem, Sivas il merkezlerindeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarından seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yoluyla 15 ilköğretim okulu ve 5 ortaöğretim okulunda görev yapan bütün öğretmenlere uygulanmıştır. Denemelik form uygulaması yapılan ve son hali verilen ölçek, ilköğretim okullarında görev yapan 420 öğretmenden geri dönen ve işlenmeye uygun olan 237 öğretmene uygulanmıştır. Verilerin toplandığı öğretmenlerin demografik özelliklerine bakıldığında öğretmenlerin 103'ü kadın 134'u erkek; 208'i lisans 29'u lisansüstü mezunu; 130'u sınıf 107'si diğer branşlara sahip öğretmenlerden oluşmaktadır. Karasar (2003) bu durumun evren değerleri hakkında ipucu verebileceği ve uygun kestirimi sağlayacağını düşündürmektedir. Tavşancıl'a (2002) göre ise, likert tipi ölçek geliştirmede üzerinde işlem yapılan araştırma grubunun ölçekte yer alan

madde sayısının en az beş katı olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu nedenle araştırma grubu örnekleme madde sayısının en az beş katı olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından işlenmeye uygun olmayan, özellikle tekrarlı bir şekilde bütün sorularda aynı dereceyi işaretleyenler, bazı maddeleri boş bırakanlar, benzer maddelerde ve kontrol maddelerinde ilişkisiz işaretleme yapanların veri toplama araçları değerlendirme dışında tutulmuştur.

Ölçme Aracının Geliştirilmesi

Ölçekte yer alan maddeler oluşturulurken, alan yazındaki denetim, sanatsal denetim ile ilgili kuramsal bilgi ve araştırmalardan yararlanılmıştır (Aydın, 2008; Bostancı, Bulut ve Özbey, 2011; Ceylan ve Ağaoğlu, 2010; Çetinkanat ve Sağnak, 2010; Deaver ve Shiflet, 2011; Gündüz, 2010; Jackson, Muro, Lee ve DeOrnelles, 2008; Orr, 2010; Seçkin, 1998; Turan, 2009; Yılmaz, 2004). Ölçeğin geliştirilmesi için sanatsal denetime ilişkin yargılarla zengin bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzu oluşturulurken öğretmenlere, “Denetimlerinizde, denetmenlerin davranışları hakkındaki görüşleriniz nelerdir?, Nasıl bir denetmen ile çalışmak istersiniz?, Denetimlerinizde sizi en çok etkileyen denetim anınızı paylaşır mısınız? Soruları açık uçlu sorularak denetim sürecinin paylaşılmasına ilişkin bilgi toplanmıştır. Açık uçlu sorulara verilen cevapların incelenmesi sonucunda sanatsal denetim içeriğine uygun ifadeler belirlenmiş ve sanatsal denetim yargıları olarak ifade edilmiştir. Bu analiz sonucunda elde edilen bilgiler, kuramsal bilgiler ve ilgili araştırmalar temelinde 45 sanatsal denetim yargısı elde edilmiştir. Sanatsal denetim ile ilgili cümleler üç Eğitim Bilimleri alan uzmanı ve iki öğretmen ile görüşülerek anlaşılır olup olmadığı irdelenmiştir. Daha sonraki süreçte bir ölçme ve değerlendirme uzman görüşüne başvurularak maddeler 34 madde olarak yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenen taslak form ölçekte yer alan 34 maddenin her birinin karşısına beş seçenekten oluşan bir cevaplama çizelgesi yerleştirilmiş ve seçenekler beşten bire doğru sıralanmıştır. Maddelerin karşısında yer alan seçenekler ve puan karşılıkları; 5= Tamamen Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 3= Orta Düzeyde Katılıyorum, 2= Katılmıyorum, 1= Hiç Katılmıyorum şeklinde düzenlenmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçeğin yapı geçerliği için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Güvenirlilik çalışmalarında ise, iç tutarlılık katsayısı ve madde analizlerine yer verilmiştir. Verilerin istatistikî işlemlerinde SPSS 18.00 ve LISREL 8,7 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin, faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett küresellik (sphericity) testiyle incelenmiştir. KMO katsayısı ve Barlett Sphericity testi sonucundan elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ölçeğin faktör yapı modeli DFA ile test edilmiştir. DFA’da maksimum olabilirlik tekniği kullanılmıştır. Öncelikle 4 değişkenli model için uyum istatistikleri hesaplanmıştır. Bunun için, ki kare, kök ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), normlanmış uyum indeksi (NFI), normlanmamış uyum indeksi (NFI) değerleri incelenmiştir.

Bulgular

Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

Sanatsal denetim ölçme aracı geçerlik güvenirlik çalışması için öncelikle açımlayıcı faktör analizi yapılmış daha sonra ise doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ile istatistiklere bakılarak, faktör yük değerleri düşük ya da binişik olan 10 madde değerlendirme dışı tutulmuştur. Alan yazında faktör örüntüsünün alt kesme noktası olarak farklı değerler verilmekle birlikte bu çalışmada faktör yükü .40'ın altında kalan maddeler değerlendirme dışında tutulmuştur.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin denemelik form uygulaması ve uzman görüşleri doğrultusunda ölçek madde havuzunda yer alan maddelerden faktör yükü düşük ve binişik olan maddeler çıkarılmıştır. Elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi için 237 öğretmenden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla öncelikle, KMO katsayısı ve Barlett Sphericity testi uygulanmıştır. Faktör analizi, tüm veri yapıları için uygun olmayabilir. Verilerin, faktör analizi için uygunluğu Kaiser- Meğar-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett küresellik (sphericity) testiyle incelenebilir. KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını, veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi verir. Faktörleşebilirlik (factorability) için KMO'nun .60'tan yüksek çıkması beklenir. Barlett testi, değişkenler arasında ilişki olup olmadığını kısmi korelasyonlar temelinde inceler (Büyüköztürk, 2009: 126). Bu çalışma için, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı .91 bulunmuştur. Görüldüğü üzere KMO katsayısı 1'e oldukça yakındır. Barlett Sphericity testinde, Ki-kare değeri 2423.439 ($p < .001$) olarak hesaplanmıştır. KMO katsayısı ve Barlett Sphericity testi sonucundan elde edilen bulgular, faktör analizi yapabilmek için üzerinde çalışılan örneklem büyüklüğünün yeterli ve verilerin ise faktör analizi için uygun olduğunu göstermiştir.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçekte 1'den büyük olan 4 faktör ortaya çıkmıştır. Herhangi bir faktöre dahil olmayan binişik ve faktör yükü düşük olan 10 madde analiz dışında tutulmuş ve 4 faktörlü model 24 madde üzerinden ölçek incelemesi yapılmıştır. Dört özdeğerin açıkladığı toplam varyans %56,990'dır. Faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları sırasıyla birinci faktör için %17.029; ikinci faktör için %14.729; üçüncü faktör için %13.320; dördüncü faktör için %11.913'dir.

Ölçekte yer alan maddelerden 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7. maddeler, "Denetmen Nitelikleri", 8,10,11,16,17,19,23 ve 24. maddeler "Denetmen Tavrı", 9, 13, 14, 15. maddeler "Öğretimsel Boyut", 12, 18, 20, 21, 22. maddeler ise "İnsan İlişkileri" boyutu olarak adlandırılmıştır.

Tablo 1

Sanatsal Denetim Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

Maddeler	1	2	3	4
1 Denetmenlerin gözlem yaptığı dersin uzmanıdır.	.627			
2 Denetmenler eğitsel tecrübeye sahiptirler.	.620			
3 Denetmenler yeterli düzeyde öğretmenlik meslek bilgisine sahiptirler.	.649			
4 Denetmenler olayları eğitsel anlamına uygun biçimde yorumlama yetisine sahiptirler.	.679			
5 Denetmenler sınıf yaşamının uzmanıdır.	.600			
6 Denetmenler işleyişte yapılan etkinliklerin niceliğine değil niteliğine önem verirler.	.706			
7 Denetmenler bir konudaki yetersizliği denetim sürecinde gözlemlediklerine genellemezler.	.639			
8 Denetmenler kullanılan öğretim yöntemlerini gözlemlerken öğretmenin karakter yapısını dikkate alırlar.		.445		
10 Denetmenler klişeleşmiş(standart) özellikleri aramak yerine, imkanlar gereği duruma göre bir denetim anlayışını dikkate alırlar.		.544		
11 Denetmenler sınıf gözlemlerini tekrarlı olarak uzun bir döneme yayarlar.		.589		
16 Denetmenler öğretmenlerle güven esaslı dostça bir ilişki kurarlar.		.598		
17 Denetmenler öğretmene kendine özgü yeteneklerini kullanması konusunda yardım ederler.		.710		
19 Denetmenler öğretmenin eksik yanlarına odaklanmak yerine, güçlü yanlarını vurgularlar.		.767		
23 Denetmenler sorunlarla ilgili edebi ve şiirsel bir dil kullanırlar.		.807		
24 Denetmenler sınıftaki olayları eleştirirken betimleyici bir dil kullanırlar.		.584		
9 Denetmenler sınıftaki performansı bir bütünlük içinde ele alırlar.			.544	
13 Denetmenler öğretmen davranışlarında özgünlük ararlar.			.759	
14 Denetmenler öğretmenin bireysel yaratıcılığını ortaya koymasına fırsat tanırırlar.			.644	
15 Denetmenler öğretmenin öğretim becerilerine bakarlar.			.692	
12 Denetmenler nezaket kurallarına uyarlar.				.651
18 Denetmenler öğretmenin sınıfla olan etkileşimine ve iletişimine dikkat ederler.				.600
20 Denetmenler denetim sonrası gözlemlerini açıkça ifade ederler.				.691
21 Denetmenler gözlemlerini etkileyici bir dille ifade edebilme yeteneğine sahiptirler.				.671
22 Denetmenlerin eksiklik ve yanlışları dile getirirken kullandıkları dil anlaşılırdır.				.759
Açıklanan Varyans	17.029	14.729	13.320	11.913
Açıklanan toplam Varyans	17.029	31.758	45.078	56.991
Cronbach's Alpha	.823	.874	.793	.812

Faktörleri belirlemede öz değer grafiği değerleri dikkate alınarak ölçeğin dört faktörlü bir ölçek olarak kabul edilmesi uygun görülmüştür. Özdeğeri

(eigenvalue) 1'den büyük olan dört faktör analizde tutularak hesaplamalar sürdürülmüştür. Faktör analizi sonucunda Tablo 1'de görüleceği gibi, dört faktörlü ölçeğin toplam varyansı %56.991 olarak hesaplanmıştır.

Doğrulatoryı Faktör Analizi

Ölçeğin yapı geçerliliği için, dört faktör altında toplanan ölçeğe doğrulatoryı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulatoryı faktör analizi (DFA) gözlenebilir faktörlerle gerçek verilerin uyumunu aramaktadır. Doğrulatoryı faktör analizi (DFA) ile önceden belirlenmiş faktörlerin test edilir. DFA kuramsal yapıların test edilmesi için gerekli bir uygulamadır. Doğrulatoryı faktör analizinde (DFA) birçok uyum indeksine bakılabilmektedir. Doğrulatoryı faktör analizi yapı geçerliliğini test etmek için kullanılan bir test tekniğidir (Büyüköztürk, 2010; Çakır, 2011; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010; Şimşek, 2007).

Doğrulatoryı faktör analizi bir tür hipotez testidir. Kuramsal bilgilere dayalı gözlenen değişkenlerin gizil değişkenlerle ve gizil değişkenlerin de kendi aralarında birbirleri ile ilişkileri kanıtlanmaya çalışılır. Bu açıdan doğrulatoryı faktör analizi kuramsal bilginin doğrulanması amacıyla kullanılmaktadır (Şencan, 2005).

Bir modelin kabul edilebilir olması için, “uyum iyiliği kriterleri”ne bakılmaktadır (Uzun, Gelbal ve Öğretmen, 2010). Yapısal Eşitlik Modelleri (YEM) alanında en sık olarak kullanılan Ki Kare testi (X^2) ve Ki Kare'nin serbestlik derecesine (χ^2/sd) oranıdır. Bu oranın 5 ve altında olması kabul edilebilir değer olarak belirtilir.

Doğrulatoryı faktör analizi için en çok kullanılan uyum indeksleri, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), Goodness of Fit Index (GFI), Comparative Fit Index (CFI), Normed Fit Index (NFI), Non Normed Fit Index (NNFI) ve Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) uyum indeksleridir. Bu araştırma sonucunda, GFI, AGFI, NFI, NNFI ve CFI uyum indekslerinin .90'ın üzerinde olması iyi uyum olarak kabul edilir. RMSEA değerinin ise, .05 ve altında olması mükemmel, .80 ve altında olması ise kabul edilebilir uyum olarak görülür (Şimşek, 2007).

Ölçeğin faktör yapı modeli DFA ile test edilmiştir. DFA'da maksimum olabilirlik tekniği kullanılmıştır. Öncelikle 4 değişkenli model için uyum istatistikleri hesaplanmıştır. Bunun için, ki kare, kök ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), normlanmış uyum indeksi (NFI), ve Non Normed Fit Index (NNFI) değerleri incelenmiştir. Doğrulatoryı faktör analizi sonucunda RMSEA=0.068, CFI=0.97, NFI=0.93, NNFI=0.96 değerleri modelin iyi uyum gösterdiğini ortaya koymuştur. RMSEA'nın %90 güven aralığı da (0.059; 0.076) modelin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermiştir. Doğrulatoryı faktör analizi ile hesaplanan Ki Kare'nin serbestlik

derecesine oranı (χ^2/sd) $494.26/246 = 2.00$ 'dir ($p = .000$) ve bu sonuç önerilen faktör modelinin iyi uyumlu olduğunu göstermektedir.

SDÖ'nün açımlayıcı faktör analizi sonucunda ortaya konulan 4 faktörlü yapısı Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile sınanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda 24 madde 4 faktör üzerinden incelenmiştir. DFA incelemesi sonucunda uyum indekslerinin 4 boyutlu modele uygun uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Güvenirlilik

Güvenirlilik çalışması için iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin tamamı için Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayısı .93, birinci alt boyut için, .82, ikinci alt boyut için, .87 üçüncü alt boyut için, .79, dördüncü alt boyut için, .81 olarak hesaplanmıştır. Bir ölçeğe ait güvenirlilik analizi için Cronbach's Alpha değerinin .70'in üzerinde olması (Büyüköztürk, 2010; Kalaycı, 2008; Özdamar, 1999) iyi bir değer olarak kabul edilmektedir. Bu sonuçlar ölçeğin güvenirlilik sonuçlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 2

Sanatsal Denetim Ölçeği Madde Analiz Sonuçları

	Madde Atıldığında Ölçek Ortalaması	Madde Atıldığında Cronbach's Alpha	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu
1	68.72	.922	.428
2	68.45	.921	.486
3	68.36	.921	.493
4	68.64	.920	.567
5	68.83	.919	.595
6	68.69	.921	.490
7	68.72	.923	.355
8	69.03	.921	.486
9	68.69	.920	.582
10	68.89	.918	.650
11	69.31	.921	.517
12	38.38	.921	.502
13	68.67	.921	.524
14	68.78	.918	.677
15	68.41	.919	.605
16	69.00	.919	.603
17	68.87	.918	.644
18	68.32	.918	.668
19	69.22	.919	.596
20	68.58	.922	.435
21	68.79	.919	.612
22	68.49	.921	.525
23	69.35	.919	.594
24	68.90	.918	.683

Madde analizleri sonucunda madde atıldığında Cronbach's Alpha değerleri, .918 ile .922 arasında değiştiği görülmektedir. Değerlerin birbirlerine yakınlığı ölçeğin güvenilirliği için kabul edilir bir sonuçtur. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarına bakıldığında ise madde toplam puan korelasyonu 0.355 ile 0.683 arasında değişmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Sanatsal denetim alan yazında bir denetim türü olarak görülmekle birlikte bu alanda yapılan araştırmalar ve bu alana ilişkin ölçme araçlarının azlığı dikkat çekicidir. Deaver ve Shiftlet (2012), Seçkin (1998) ve Yılmaz (2004) sanatsal denetime ilişkin kuramsal ve araştırmaya dayalı çalışmalarında sanatsal denetimin önemine dikkat çekmişlerdir. Sanatsal denetim ölçeğinin geliştirilmesinde, geçerlik çalışmaları için kapsam ve yapı geçerliği çalışmalarına yer verilmiştir. Güvenirlik çalışmaları için Cronbach's Alpha değerleri, düzeltilmiş madde toplam korelasyonları ve madde çıkarıldığında Cronbach's Alpha değerleri incelenmiştir.

Ölçek geliştirme süreci içerisinde öncelikle öğretmenlerden nitel yolla denetim sürecine ilişkin bilgiler toplanmış ve bu bilgilere yapılan içerik analizi ile sanatsal denetim yargılarına ulaşılmıştır. Ulaşılan sanatsal denetim yargıları uzman görüşleri alınarak değerlendirilmiş ve anlamlı anlaşılır yargılar üzerinde çalışılarak bu yargılar ölçeğe alınmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda 34 madde içerisinde 10 madde faktör yüklerinin düşüklüğü ve binişik madde olması nedeniyle değerlendirme dışında tutulmuş ve son olarak 24 madde ile yapılan analizler sonucunda ölçeğin 4 boyutlu olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre, ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğe açımlayıcı faktör analizi uygulanmış ve örneklem büyüklüğünün uygunluğu KMO ve Barlett istatistiği ile onaylanmıştır (KMO = .91; $\chi^2 = 2423.439$, $p < .000$).

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda, toplam varyans %56.990'dır. Faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları sırasıyla birinci faktör için %17.029; ikinci faktör için %14.729; üçüncü faktör için % 13.320; dördüncü faktör için %11.913'dir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda oluşturulan 4 faktörlü ölçek için yapılan Doğrulayıcı Faktör Analiz (DFA) ölçeğin iyi uyumlu bir ölçek olduğunu ortaya koymuştur. Bostancı, Şanlı Bulut ve Özbey (2011) sanatsal denetime ilişkin yaptıkları araştırmada, geliştirdikleri ölçeği 5 boyutlu bir ölçek olarak kullanmışlardır.

Araştırma bulgularına dayalı olarak Sanatsal Denetim Ölçeğinin (SDÖ) geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Sanatsal denetim ölçeğinin, geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonucunda 24 maddeli 4 faktör olarak oluştuğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar sonucunda, ölçekte yer alan boyutlar

“Denetmen Nitelikleri”, “Denetmen Tavrı”, “Öğretimsel”, “İnsan İlişkileri” boyutu olarak adlandırılmıştır. “Denetmen Nitelikleri” boyutunda “Denetmenler olayları eğitsel anlamına uygun biçimde yorumlama yetisine sahiptirler”. “Denetmen Tavrı” boyutunda “Denetmenler kullanılan öğretim yöntemlerini gözlemlerken öğretmenin karakter yapısını dikkate alırlar”. “Öğretimsel” boyutta “Denetmenler gözlemlerini etkileyici bir dille ifade edebilme yeteneğine sahiptirler”. “İnsan ilişkileri” boyutunda “Denetmenler öğretmenin sınıfla olan etkileşimine ve iletişimine dikkat ederler.” gibi yargılar yer almaktadır. Bu yargılardan hareketle alt boyutlar adlandırılmıştır. Alt boyutların adlandırılmasında ifadelerin benzerlikleri esas alınmıştır. Bu haliyle, *sanatsal denetim ölçeği* 4 boyutlu 24 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kabul edilebilir.

A Study of Validity and Reliability of Artistic Review Supervision Scale

Celal Teyyar Uğurlu¹

Introduction. Supervision is a process to understand whether some activities, in accordance with accepted aims, are suitable for detected principles and rules. The basic aim of supervision is to detect to what extent community's aims are realized, to take precautions for better results and to develop the process (Aydın, 2011). Regarding the definition of supervision, different points of views handle it as administrative, human relations, learning and teaching process, leadership, artistic, developmental. Different points of views about supervision give birth to different methods in supervising activities. These methods are classified as scientific review, artistic review, educational review, clinical review, developmental review, differentiated review.

A good supervision may change according to the supervisors' reviewing abilities (Orr, 2010). For example; to see supervision as document analysis is to affect the quality of supervision negatively. Supervision must be regarded as whole activities requiring analyzing school and teachers in a sophisticated and deep way. Different supervising styles reflect the relation between supervisor and supervision. The style of supervisor is accepted as an important element in realizing the aims of supervision. Artistic review may be defined as applications which magnify kind, gentle, understandable approaches to teachers, perform and evaluate data of teachers' class activities particularly, focus on special features of teachers that make them different from others, rather than strict, routine, and control – dependent applications. In this sense, artistic review requires the supervisors to know some supervising methods and to have some features. For this reason, the requirement of this study emerges with the lack of a scale for the evaluation of artistic review in literature.

Method. This is a study, in the present condition, to develop an artistic review scale in the basis of teachers' artistic reviewing attitudes. For the sample for the reliability and validity of artistic review scale, teachers in 15 primary and 5 secondary school in Sivas are chosen with the convenience sampling method among the random sampling methods. The scale is realized with 237 teachers among 420. Among these teachers, 134 are male and 103 are female. While forming the items in scale, theoretical knowledge and researches are benefited about the artistic review and review in literature. To develop the scale, a rich item basin is formed while forming some judgments about artistic review. Sentences about the artistic review are analyzed with three lecturers in

¹ Assist. Prof. Dr., Cumhuriyet University, cugurlu@cumhuriyet.edu.tr

Educational Sciences and two teachers to understand whether it is understandable. Then, items are reorganized as 34 items by talking to scholar in assessment and evaluation. In the formed scale, an answering chart, having 5 options, is placed and options are ranged from 5 to 1. Options and their points are; 5: Totally, 4: I agree, 3: Somewhat Agree, 2: I disagree, 1: I totally disagree. Exploratory and confirmatory factor analysis is made for the structural validity of scale. In reliability study, internal consistency index and substance analysis take place. In the statistical process, SPSS 18.00 and LISREL 8,7 programs are used.

Findings. For the validity and reliability study of artistic review scale, exploratory factor analysis is made at first, then confirmatory factor analysis is made. By looking at the statistics with exploratory factor analysis, 10 items, whose factor loading are low or cyclical, are omitted. Different values are given for the undercut loading of factor in literature, in this study, items, whose factor load is lower than .40, are omitted. Tentative form of scale is applied to 237 participants. Exploratory factor analysis is applied to data. To decide whether data is suitable for exploratory factor analysis, KMO coefficient and Barlett Sphericity test are applied. 4 factors emerge higher than 1 as a result of exploratory factor analysis. Total variance explained is %56.990. Variance amounts of factors are respectively; first factor %17.029, second factor %14.729, third factor %13.320, and forth factor %11.913.

For the structural validity of scale, confirmative factor analysis is applied to scale under four factors. Confirmatory factor analysis (CFA) searches the harmony of real data and observable factors. CFA is a necessary application to test theoretical structures. In CFA, many fit indexes can be seen. Confirmatory factor analysis is a test technique to test structural validity. It is tried to prove the relation between latent variables and observed relations, and latent variables among themselves. In this sense, Confirmatory factor analysis is used to confirm theoretical information. Four factor structures of Artistic Review Scale (ARS) is checked with CFA. As a result of CFA analysis, fit indexes are suitable with the four extent method.

For the reliability study, internal consistency coefficient is calculated. For all scale, Cronbach's Alpha reliability coefficient is .93, for the first subdimension .82, second .87, third .79 and forth .81. For the reliability analysis of a scale, higher 0.70 Cronbach's Alpha Value is accepted as good. These results point out that the reliability of scale is high. As a result of item analysis, Cronbach's Alpha Values, omitting the item, change between .918 and .922. The closer the values are, the more reliable the scale is. When looked at the changed item total correlations, item total correlation change between 0.355 and 0.683.

Result. Associated with the fact that artistic review is a kind in literature, it is remarkable that scale tools in this field is scarce. In the development of artistic review scale, extent and structural validity studies are placed for validity studies.

Cronbach's Alpha values and corrected item total correlations are examined for the reliability studies.

In the process of scale development, at first, information about the review process are taken from the teachers in a qualitative way, and by the content analysis of the information, judgments about artistic review are reached. These judgments are evaluated from the point of scholars and they are taken into the scale by studying on meaningful and understandable judgments. As a result of exploratory factor analysis, 10 items of 34 are omitted because they are low loaded and cyclical, at last, it is seen that scale is four dimensions after analysis of 24 items. About the research findings, Artistic Review Scale (ARS) can be said to be a reliable and valid scale. As a result of the studies, the extents in study are; "qualifications of supervisor", "attitude of supervisor", "educational extent", "human relations".

Kaynaklar/References

- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri* (3. Baskı). Ankara: Anı.
- Aydın, İ. (2008). *Öğretimde denetim* (2. Baskı). Ankara: Pegem.
- Aydın, M. (2007). *Çağdaş eğitim denetimi*. (5. Baskı). Ankara: Hatiboğlu.
- Başar, H. (1995). *Eğitim denetçisi* (3. Basım). Ankara: PEM.
- Biröl, K. B. (2006). Eğitimde sanatın önceliği. *Eğitim Dergisi*, 13.
- Bingöl, B. (2010). Sanat özgürlüğü. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 92-139.
- Bostancı, A., Bulut, M. ve Özbey, H. (2011). Öğretmen denetiminde sanatsal denetim yaklaşımının uygulamasına yönelik öğretmen ve denetmen görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 253 – 270.
- Burgaz, B. (1995). İlköğretim kurumlarının denetiminde yeterince yerine getirilmediği görülen bazı denetim rolleri ve nedenleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 127-134.
- Büyükdüvenci, S. (1986). Bilim ve sanat olarak eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 19(1).
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Veri analizi al kitabı* (12. Basım) Ankara: Pegem.
- Ceylan, M. ve Ağaoğlu, E. (2010). The Counseling role of education counselors and counseling models. *İlkoğretim Online*, 9(2), 541-551.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik, SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem.

- Çetinkanat, A. C. ve Sağnak, M. (2010). İlköğretim ve bakanlık müfettişlerinin iletişim stillerinin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 35-43.
- Dow, D. M., Hart, G. M., & Nance, D. W. (2009). Supervision styles and topics discussed in supervision. *The Clinical Supervisor*, 28, 36-46.
- Ehren, M. C. M., & Visscher, A. J. (2008). The relationships between school inspections, school characteristics and school improvement. *British Journal of Educational Studies*, 56(2), 205-227.
- Ehren, M. C. M., & Visscher, A. J. (2006) Towards a theory on the impact of school inspections. *British Journal of Educational Studies*, 54(1), 51-72.
- Gündüz, Y. (2010). İlköğretim Okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin ilköğretim müfettişlerine ilişkin tutumlarının incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 1-23.
- Deaver, S. P., & Shiftleft, C. (2012). Art-based supervision techniques, *The Clinical Supervisor*, 30, 257-276.
- Dow, M. D., Hart, G. M., & Nance, D. W. (2009) Supervision styles and topics discussed in supervision, *The Clinical Supervisor*, 28, 36-46.
- Jackson, S. A., Muro, J., Lee, Y. T., & DeOrnelles, J. (2008). The sacred circle: Using mandalas in counselor supervision, *Journal of Creativity in Mental Health*, 3(3), 201-211.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Orr, P. P. (2010). Distance supervision: Research, findings, and considerations for art therapy. *The Arts in Psychotherapy*, 37, 106-111.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan.
- Russell, S. (1996). The role of school managers in monitoring and evaluating the work of a school: inspectors' judgements and schools' responses. *School Organisation*, 16(3), 325-340.
- Saylan, N. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Anı.
- Seçkin, N. (1998). *Denetime yeni bir yaklaşım: Sanatsal denetim. Türkiye'de eğitim yönetimi, Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'na armağan*. H. Taymaz ve M. Hesapçoğlu (Ed.), İstanbul: Kültür Koleji Eğitim Vakfı.
- Shulman, V., Sullivan, S., & Glanz, J. (2008). The New York City school reform: Consequences for supervision of instruction. *Int. J. Leadership in Education*, 11(4), 405-425.

- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel.
- Toker, A. G. (2009). Bilimsel yönetim anlayışında denetim. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(18), 74-89.
- Turan, F. (2009). İlköğretim müfettişlerinin etik rol davranışlarına ilişkin algıların mukayeseli incelenmesi (Konya İli Örneği). *Milli Eğitim*, 182, 141-168.
- Tyagi, R. S. (2010) School-based instructional supervision and the effective professional development of teachers. *Compare. A Journal of Comparative and International Education*, 40(1), 111-125.
- Yavuz, M. (2010). Effectiveness of supervisions conducted by primary education supervisors according to school principals' evaluations. *The Journal of Educational Research*, 103, 371–378.
- Yıldırım A. ve Şimşek, H, (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, K. (2004). Sanatsal denetim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 292-311.
- Yılmaz, K., Taşdan, M., & Oğuz, E. (2009). Supervision beliefs of primary school supervisors in Turkey. *Educational Studies*, 35(1), 9-20.

Received: 08/06/2012

Revision received: 29/03/2013

Approved: 01/04/2013